

«ЕКСПЕРТИЗА» ЮРІЯ КОНДРАТЮКА ЯК АРТЕФАКТ: ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ

Людмила Чередник – к. філол. н., доц., *Надія Кочерга* – к. і. н., доц.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
(м. Полтава, Україна)

«EXPERTISE» OF YURI KONTRATYUK AS AN ARTEFACT: HISTORICAL AND CULTURAL CONTEXT

Lyudmila Cherednyk – PhD, as. prof., **Nadiya Kocherga** – PhD, as. prof.

Poltava National Technical University named after Yuri Kondratyuk
(Poltava, Ukraine)

In the scientific research there is analyzed a manuscript of the famous Ukrainian researcher of space, a Poltava citizen Yuri Kondratyuk, devoted to the problem of expert examination of objects and inventions being accepted into exploitation, put forward the criteria of the expert's work.

Key words: an artifact, a document, context, social and cultural meaning, semantics of the content, a function.

Серед документних пам'яток є унікальні ділові папери, що мають не лише вагому інформаційну цінність, а й важливе історичне і соціально-культурне значення. Такі документи стають надбанням культури не лише певного народу, а й усієї держави і світу.

Саме до таких документів можна віднести унікальний рукопис під назвою «Експертиза», написаний українським космічним генієм, полтавцем, Юрієм Васильовичем Кондратюком.

Нині уже відоме його справжнє ім'я – Олександр Гнатович Шаргей (1897 – 1942). Складність долі цієї яскравої особистості полягає у тому, що майже половину свого життя не з власної волі він прожив під чужим ім'ям і увійшов з ним в історію світової науки. Тільки у червні 1987 року на урочистостях у Полтаві з нагоди 90-річчя від дня народження одного з піонерів світової космонавтики широка громадськість дізналася історію його життя. А 21 червня 1997 року з нагоди відзначення 100-річчя від дня народження Юрія Кондратюка нашому університету було присвоєно його славне ім'я.

У роботах Кондратюка викладено увесь комплекс основних науково-теоретичних питань, що стосуються проблеми здійснення космічних польотів, дослідження міжпланетних подорожей.

У працях ученого чітко вирізнявся практичний підхід до проблеми польоту в космос, прагнення поставити її на тверду науково-практичну і народногосподарську основу, переконатися у швидкому здійсненні позаземних мандрівок. Понад два десятки основоположних ідей і розроблень Шаргея-Кондратюка у галузі космонавтики і ракетобудування отримали високу оцінку

наукової спільноти лише у другій половині ХХ століття, коли американські астронавти вперше у світі досягли Місяця «трасою Кондратюка».

Творчу спадщину відомого дослідника космосу вивчали В.В. Даценко, В. Й. Прищепа, Б.І. Романенко, О.Г. Раппопорт, В.І. Граб, А.Б. Супруненко, В. Н.Жук та багато інших науковців. Але у біографії видатного ученого сучасності та у його творчій спадщині є ще багато непізнаного, незнаного і таємничого.

У центрі уваги нашої наукової розвідки є один із рукописів Ю.В.Кондратюка, що стосується не космосу, а його діяльності як інженера і розкриває не лише його раціоналізаторські ідеї, а й глибокий внутрішній світ визначного науковця.

Документ написано у 20-30-х роках ХХ століття. Автор зазначає, що «стаття присвячена експертизі не такій, якою вона повинна бути й іноді буває, а такій, якою вона не повинна бути, але буває нерідко»[1, с. 147].

З точки зору семантики змісту, ця праця розкриває думки Кондратюка щодо такого важливого для кожного інженера процесу як експертиза того чи іншого об'єкта чи винаходу перед його здачею в експлуатацію. Слід зазначити, що самому інженерові Кондратюку упродовж свого життя довелося дуже часто зіштовхуватися з непрофесіоналізмом представників влади, завдяки яким було загублено багато його цікавих технічних починань. Незважаючи на те, що досліджуваний документ досить емоційний і порушує класичну форму експертизи, він відіграє важливу соціальну роль і має поліфункціональний характер. Окрім інформативної і кумулятивної функцій, у ньому досить повно розкривається когнітивна, завдяки якій у рукописі розкриваються певні моральні норми, що існували у тогочасному суспільстві. Документ написаний у контексті буття радянської доби, має деякі викривальні тенденції щодо законів соціалістичного суспільства і «нової людини». Відчувається авторське неприйняття соціальних змін і розуміння негативних тенденцій, що розвиваються у суспільстві.

З кожною новою сторінкою тексту статті перед читачем постає людина, яка знайшла у собі сміливість чесно висловитися щодо таких неприйнятних людських рис, як непрофесіоналізм і бюрократизм, які гальмують розвиток прогресивної і, зокрема, технічної думки. «Експертиза – перш за все боротьба»[1, с. 153], – пише Ю.Кондратюк. І далі розкриває сутність цієї боротьби: боротьба «за особистий склад експертів, за те, щоб не допустити до свого дітища... людей, які не люблять(а іноді й не вмюють) ні думати, ні нести відповідальність, але зате вмючих боятися...» [1, с. 153]; щоб висновок було дано лише «після ґрунтовного ознайомлення»[1, с. 154]; щоб зауваження були конкретними, мотивованими і їх можна було б оскаржити тощо. Ю.Кондратюк наводить цілу низку фактів, які яскраво ілюструють нефаховість експертів. Наймовірніше, що у цьому рукописі вилився багаторічний стримуваний біль винахідника-страдника, який змушений був роками мовчати і бачити, як нищать його творіння. Але непримиренна позиція щодо таких ганебних явищ дійсності є очевидною.

Окрім того, Ю.В. Кондратюк зазначає наявність такого негативного явища, що повсюдно має місце у тогочасному суспільстві, як страх. Це моторошне відчуття, що повсюдно заповонило душі людей, має жахливі наслідки: зраду людей, ідеалів, власного «я», урешті-решт знищення особистості. Страх, як і ненависть, є поганими порадами у будь-якій діяльності. «Страх цей особливо сильний у тих,

хто наодинці з собою, незважаючи на високе іноді звання, прекрасно все ж розуміє, що він не має підстав за наявністю своїх ресурсів особливо покладатися на свої власні міркування, коли їх не можна підкріпити достатньо аналогічним прикладом із практики чи міркуванням іншого, авторитетного спеціаліста»[1, с. 156]. Саме за таких умов експертиза гальмує технічну (та і будь-яку) ініціативу.

Цей документ є також свідченням небайдужості винахідника до важкої праці експерта, розкриває роль знань у його підготовці. Саме тому він підкреслює низку особливо важливих рис, які повинні виробляти у собі ці спеціалісти, а саме: наявність «спеціального відчуття, інтуїції, яка допомагає...зосереджувати максимум уваги на необхідному» [1, с. 156].

Та найголовнішим критерієм роботи справжнього спеціаліста, на думку Юрія Васильовича, є відповідальність, яка стосується не лише експерта, а й самого автора винаходу. У разі безвідповідальності експерт «своїм авторитетним, але не обґрунтованим, несерйозним негативним висновком гальмує новий, нерідко дорогоцінний паросток технічної думки, нові можливості цілої галузі промисловості» [1, с. 157].

Отже, у результаті наших досліджень слід зробити низку висновків.

Є усі підстави розглядати статтю Ю. Кондратюка «Експертиза» як унікальний артефакт, що відіграє важливу інформативну, регулятивно-комунікативну роль і має потенціал функціювати у середовищі культурно-семантичного поля.

Особлива цінність рукопису полягає у тому, що він є не просто офіційним документом, а глибоко розкриває внутрішній світ винахідника, його біль, переживання, розмисли над проблемами буття, місцем людини у суспільстві.

«Експертиза» формулює високі моральні якості автора, його відкрити і чесну громадянську позицію, думки про те, яким має бути справжнім фахівець.

На превеликий жаль, негативні явища людського життя, про які писав Ю.Кондратюк, мають місце і в нашому суспільстві, незважаючи на те, що нас з великим винахідником відділяє майже сто років. Тому цей документ має відіграти важливу роль у вихованні молодого покоління, викоріненню таких неприйнятних явищ, як непрофесіоналізм, байдужість, безвідповідальність, страх.

Статтю Ю.В. Кондратюка «Експертиза» можна уважати унікальним зразком історичної спадщини, що має особливу соціально-культурну цінність і значущість.

Список використаних джерел та літератури

1. Даценко А.В., Прищепа В.Й. Юрій Васильович Кондратюк. 1897 – 1942.[пер. укр. Н.К. Кочерга]. Полтава: ПолтНТУ, 2012. 172 с.
2. Даценко А. В. Жизнь в творческом горении. Киев: Об-во «Знание» УССР, 1986. 48 с.
3. Граб В.И., Супруненко А.Б. Дело Ю. В. Кондратюка и др. Полтава:Метоп, 1992. 48 с.

